

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

4.1. Загальна характеристика Фонду соціального страхування тимчасової втрати працездатності

Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (далі — Фонд) є органом, що здійснює керівництво і управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими народженням та похованням, здійснює збір і акумуляцію страхових внесків та інших засобів, призначених для фінансування матеріального забезпечення і соціальних послуг, види яких передбачені статтею 34 Закону України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням” (далі — Закону), і забезпечує їхнє надання, а також здійснює контроль за використанням цих коштів.

Фонд належить до цільових позабюджетних страхових фондів.

Усі застраховані особи є його членами.

Фонд є самостійною некомерційною саморегульованою організацією. Держава є гарантом надання матеріального забезпечення і соціальних послуг застрахованим особам Фондом, його стабільної діяльності.

Фонд є юридичною особою, має печатку, із зображенням Державного Герба України і його найменуванням, а також символіку, затверджену правлінням Фонду і здобуває права юридичної особи з дня реєстрації статуту в спеціальному уповноваженому центральному органі виконавчої влади.

Діяльність Фонду регулюється Законами України і його статутом, що затверджується правлінням.

4.2. Формування джерел надходження у Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Джерелами формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням, є:

1) **страхові внески** страхувальників-роботодавців і застрахованих осіб, що сплачуються на умовах і в порядку, передбачених законом;

2) **благодійні внески** підприємств, установ, організацій і фізичних осіб;

3) **асигнування** з Державного бюджету України;

4) **прибуток**, отриманий від використання тимчасово вільних коштів Фонду, в тому числі резерву страхових засобів Фонду, на депозитних рахунках;

5) інші надходження відповідно до законодавства.

Кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням:

- **не включаються в Державний бюджет** України, не підлягають вилученню і використовуються тільки за цільовим призначенням (у випадку їхнього невикористання в поточному році вони переходять на наступний фінансовий рік);

- **зараховуються на єдиний централізований рахунок Фонду** в установах банків, визначених Кабінетом Міністрів України для обслуговування коштів Державного бюджету України, або спеціалізованого банку, що обслуговує фонди за окремими видами соціального страхування.

Для забезпечення фінансової стабільності Фонду створюється резерв страхових коштів у сумі, необхідній для фінансування усіх видів матеріального забезпечення, передбачених статтею 34 Закону, із розрахунку на місяць.

Рішення про перерахування тимчасово вільних коштів, у тому числі їх резерву, на депозитні рахунки приймає правління Фонду.

Порядок розміщення тимчасово вільних коштів визначається Кабінетом Міністрів України, а умови, порядок обслуго-

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

ування і збереження цих засобів визначаються договором між банком і Виконавчою дирекцією Фонду за узгодженням із його правлінням.

Прибуток, отриманий від тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву засобів Фонду, на депозитному рахунку, використовується в порядку, визначеному його правлінням.

За даними фінансових звітів, у бюджеті Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у 2003 році всього акумульовано коштів у сумі 2496,5 млн грн. Доходну частину бюджету, затвердженого постановою правління Фонду від 12 березня 2003 року № 7, виконано на 103,8%.

Сума доходів бюджету Фонду за 2003 рік – 2496,5 млн грн.

Позитивному виконанню бюджету Фонду сприяло збільшення, порівняно з розрахунковим показником, фонду оплати праці, з якого справлялися страхові внески (на 1,7%), та інших надходжень (рис. 4.1). Станом на 01.01.2004 року в районних, міжрайонних та міських дирекціях Фонду знаходилося на обліку 759090 страховальників, у тому числі 569826 – юридичних та 189213 фізичних осіб. Із них обрали спрощену систему оподаткування 281749 страховальників, а саме: 246864 – єдиний податок, 34885 – фіксований сільськогосподарський податок. Протягом 2003 року в органах Фонду на добровільних засадах були зареєстровані 2237 страховальників.

Як свідчать дані, протягом 2003 року кількість страховальників, які знаходились на обліку в органах Фонду, збільшилася

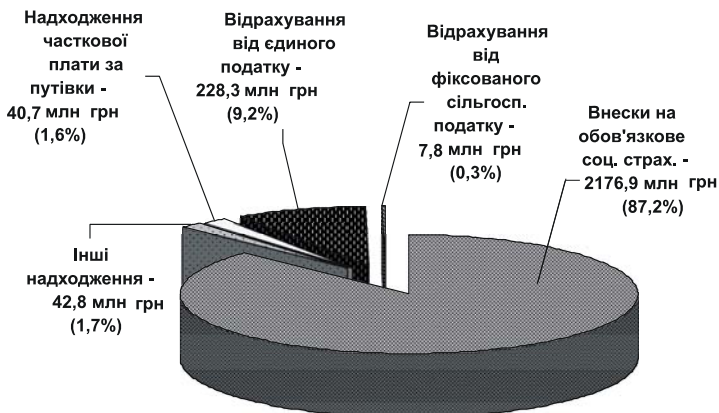

Рис. 4.1. Динаміка відрахувань до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

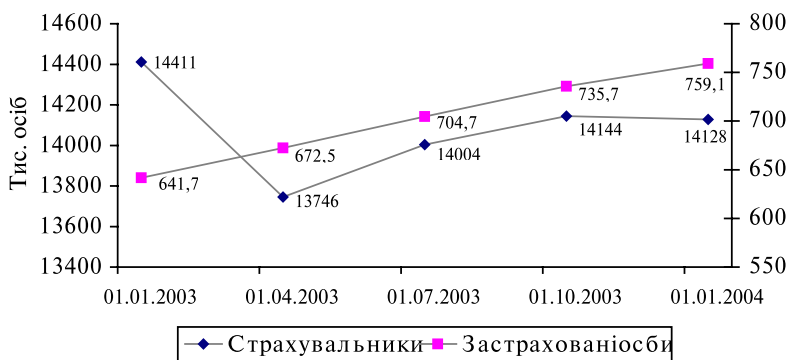
ся на 117,4 тисячі, або на 18,3%, а чисельність застрахованих осіб зменшилась з початку 2003 року.

Динаміку чисельності страхувальників та застрахованих осіб, що обслуговувалися органами Фонду в 2003 році (в тисячах) подано на рис. 4.2.

Протягом року залишалась стабільною форма звітності страхувальників по коштах Фонду.

Розміри допомоги при народженні дитини, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та на поховання надавалися Фондом у розмірах, що перевищували мінімальну межу, встановлену законом. Розміри допомоги при народженні дитини та на поховання перевищували встановлений прожитковий мінімум.

Як видно з рис. 4.2 кількість страхувальників і застрахованих осіб постійно збільшується.

Рис. 4.2. Динаміка чисельності страхувальників та застрахованих осіб, що обслуговувалися органами Фонду

У табл. 4.1 подано види матеріального забезпечення Фонду та встановлені відсотки до відповідного чинного розміру прожиткового мінімуму.

Види матеріального забезпечення Фонду

Види матеріального забезпечення	Сума (грн) і дата, з якої ця сума надається	Дата і номер постанови правління Фонду	Відсоток до відповідного чинного розміру прожиткового мінімуму
Допомога при народженні дитини	320 — з 01.10.2002 р.	26.09.2002 р. №45	104,2
Щомісячна допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку	80 — з 01.01.2003 р.	12.03.2003 р. №6	21,9
Допомога на поховання	380 — з 01.10.2002 р.	26.09.2002 р. №45	104,1

У 2003 році збільшився обсяг соціальних послуг, що надаються Фондом.

Відповідно до Закону України „Про внесення змін до деяких законів України з питань загальнообов’язкового державного соціального страхування” від 9 квітня 2004 року № 1678-IV та п.10 Постанови правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 04.03.2004 року №12 „Про бюджет Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на 2004 рік” прийнято Постанову правління цього Фонду від 25 червня 2004 року № 51 (п. 2), в якій встановлено з 1 травня 2004 року такі розміри допомоги за загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням:

- при народженні дитини — 725 грн;
- по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку — 91 грн на місяць (у разі народження двох і більше дітей допомога призначається на кожну дитину);
- на поховання — 700 грн.

Кількість застрахованих осіб та членів їх сімей, що отримали санаторно-курортне лікування, дорівнювала 267,8 тис осіб, що на 16,9 тисячі більше, ніж у 2002 році. Протягом 2003 року збільшилася кількість оздоровлених дітей: 409,3 тис проти 377,5 тис у 2002 році.

У санаторіях-профілакторіях оздоровлено 184817 осіб, у тому числі 74086 студентів і викладачів у санаторіях-профілакторіях вищих навчальних закладів. На 9 млн грн, або 18,6%, збільшилося фінансування за рахунок коштів Фонду дитячо-юнацьких спортивних шкіл, у яких займаються понад 223 тис. дітей.

4.3. Напрямки використання коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням, направляються на:

- виплату застрахованим особам допомоги за тимчасовою непрацездатністю, вагітністю і пологами, при народженні дитини і в разі догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (**наприклад**, одноразова допомога при народженні дитини для застрахованих осіб становить 684 гривні, для незастрахованих — 360 гривень. Допомога по догляду за дитиною до трьох років для працюючих збільшена до 85 гривень, непрацюючих — 42 грн 45 коп.);
- на поховання;
- фінансування санаторно-курортного лікування й оздоровлення застрахованих осіб і членів їхніх родин;
- створення резерву страхових коштів у розрахунок на місяць для фінансування матеріального забезпечення застрахованих осіб;
- забезпечення поточної діяльності і утримання органів фонду, розвиток його матеріально-технічної бази.

Розмір страхових внесків щорічно з представленням Кабінету Міністрів України встановлюється Верховною Радою України відповідно для роботодавців і застрахованих осіб у відсотках для:

- 1) роботодавців — до сум фактичних витрат на оплату праці найманих робітників, що підлягають оподаткуванню;
- 2) найманих робітників — до сум оплати праці, що включають основну і додаткову заробітну плату, а також інші заохо-

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

чувальні і компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що підлягають оподаткуванню;

3) застрахованих осіб, зазначених у частинах другої і третьої статті 6 Закону, — до сум оподатковуваного податком доходу (прибутку).

Страхові внески нараховуються в межах граничної суми заробітної плати (доходу), встановлюваної Кабінетом Міністрів України і розрахунковою величиною при вирахуванні допомоги за тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю і пологами.

Платниками страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням, є страхувальники і застраховані особи.

Страхувальники — юридичні і фізичні особи, які набувають статусу платників страхових внесків у фонд із дня їхньої реєстрації у виконавчих дирекціях відділень фонду.

Страхувальники-роботодавці сплачують у фонд різницю між нарахованими для роботодавців і найманих робітників страховими внесками і витратами, пов'язаними з наданням матеріального забезпечення і соціальних послуг застрахованим особам відповідно до чинного законодавства.

Перерахування зазначених сум шляхом безготівкових розрахунків здійснюється страхувальниками-роботодавцями один раз на місяць — у день, встановлений для одержання в установах банку коштів на оплату праці за відповідний період.

Страхові внески, сплачені в іноземній валюті, підлягають перерахуванню на рахунок Фонду у валюті України за офіційним курсом Національного банку України на день сплати страхових внесків.

У випадку недостатності коштів у страхувальників-роботодавців для виплати заробітної плати і сплати страхових внесків у повному обсязі нараховання їх на заробітну плату і перерахування страхових внесків у Фонд здійснюється пропорційно до сум заробітної плати.

У випадку незабезпечення банківськими установами перерахування страхових внесків у Фонд одночасно з видачею коштів на виплату заробітної плати банківські установи сплачують за рахунок власних коштів у Фонд суму несплачених страхових внесків.

Якщо страхувальники несвоєчасно або не в повному обсязі сплачують страхові внески, до них застосовуються фінансові санкції, передбачені статтею 30 Закону.

У випадку ліквідації (реорганізації) юридичної особи страхувальник зобов'язаний провести повний розрахунок зі сплати страхових внесків у Фонд на день ліквідації (реорганізації) і звернутися за місцем його реєстрації як платника страхових внесків для зняття з обліку.

Платники страхових внесків, зазначені в частинах другої і третьої статті 6 чинного Закону, сплачують страхові внески у Фонд у повному розмірі в порядку й у терміни, визначені страховиком.

Днем сплати страхових внесків вважається день:

- представлення в установу банку розрахункових документів на перерахування страхових внесків на рахунок Фонду (перерахування за безготівковими розрахунками);
- внесення коштів у банківську установу або відділення зв'язку для перерахування на рахунок Фонду (сплата готівкою).

Органи Фонду здійснюють персоніфікований облік сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням, і персоніфікований облік відомостей про застрахованих осіб.

Порядок персоніфікованого обліку сплати внесків і відомостей про застрахованих осіб визначається Кабінетом Міністрів України.

Структура витрат, пов'язаних із наданням Фондом соціальних послуг у 2003 році подана на рис. 4.3.

Рішенням правління Фонду від 25.06.2004 року № 51 (п.1) витратна частина збільшена на 182,1 млн грн і становить 3,41 млрд грн.

Загальна сума витрат за статтею “Оздоровчі заходи” становила 696940 тис. грн.

Виплата допомоги з тимчасової непрацездатності по роках наведена на рис. 4.4.

Сума видатків Фонду в 2003 році склала – 2626,3 млн грн., а їх структура наведена на рис. 4.5.

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

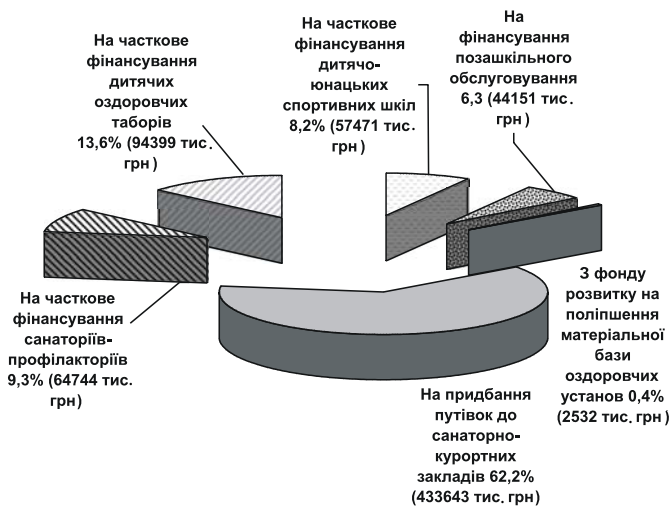

Рис. 4.3. Структура витрат, пов'язаних із наданням Фондом соціальних послуг в 2003 році

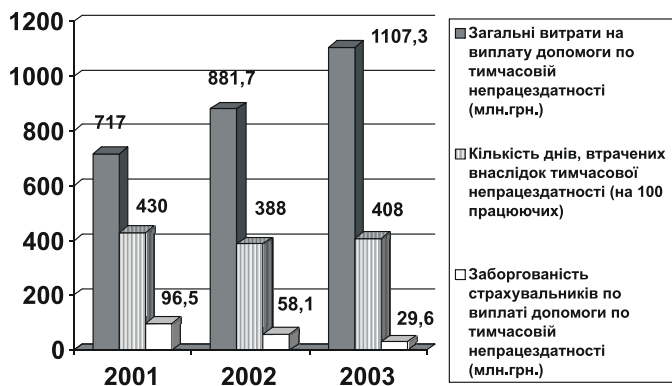
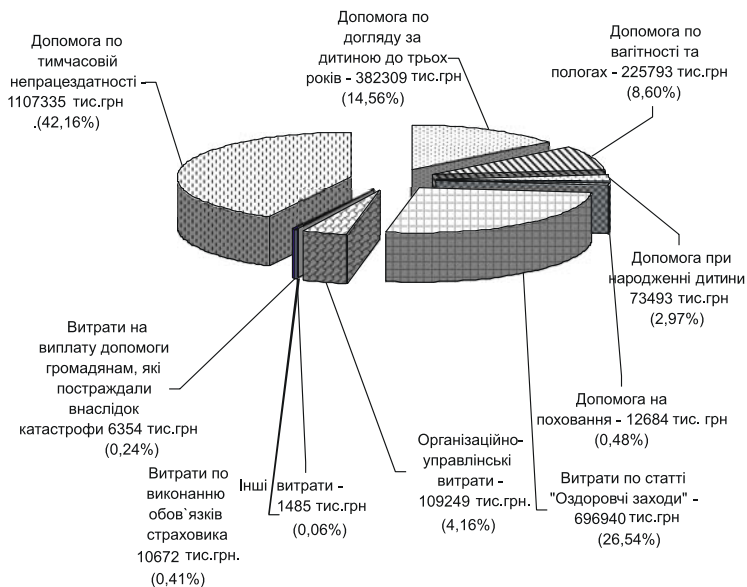

Рис. 4.4. Виплата допомоги з тимчасової непрацездатності в Україні

Рис. 4.5. Структура видатків Фонду в 2003 році

Порівняно з 2002 роком видатки Фонду значно зросли, що обумовлено підвищенням рівня зарплати, зростанням кількості днів, втрачених внаслідок тимчасової непрацездатності й оплачених за рахунок коштів Фонду. Цей показник збільшився до 408 днів у розрахунку на 100 працюючих у 2003 році проти 388 днів у 2002 році.

За 2003 рік було оплачено 57517 тис. днів тимчасової непрацездатності проти 55948 тис. днів у 2002 році, а середньоденний розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності становив 19,3 грн, що на 3,49 грн більше, ніж у 2002 році.

4.4. Управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Управління Фондом здійснюється на паритетній основі державою, представниками застрахованих осіб і роботодавців.

Управління Фондом здійснюють правління і виконавча дирекція фонду. В Автономній Республіці Крим, областях і в містах

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

Києві та Севастополі безпосереднє управління здійснюють правління і виконавча дирекція відповідних відділень фонду.

До складу правління Фонду входять по 15 представників держави, застрахованих осіб і роботодавців, що виконують свої обов'язки на громадських засадах.

Представники від держави призначаються Кабінетом Міністрів України, представники застрахованих осіб і роботодавців обираються (делегуються) сторонами самостійно.

Термін повноважень членів правління фонду складає шість років і закінчується в день першого засідання нового складу правління.

Правління Фонду очолює голова, що обирається з членів правління Фонду терміном на два роки по черзі від представників кожної сторони. Голова обирається на закритому засіданні правління Фонду. Обраним головою вважається член правління, за якого проголосувало більше половини загальної кількості членів правління. Голова правління має двох заступників, що разом із головою представляють три сторони.

Засідання правління Фонду проводяться відповідно до затвердженого ним плану, але не рідше одного разу у квартал. Позапланові засідання правління Фонду можуть проводитися з ініціативи його голови або за пропозицією більшості членів однієї з трьох представницьких сторін правління або за вимогою однієї третини членів правління Фонду.

Правління правомочне приймати рішення при наявності на засіданні не менше двох третин складу кожної представницької сторони. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість членів правління із присутніх на засіданні. У випадку рівного розподілу голосів голос голови правління є вирішальним.

Рішення правління Фонду, прийняте в межах його компетенції, є обов'язковим для виконання всіма страхувальниками і застрахованими особами.

Виконавча дирекція Фонду є виконавчим органом його правління, що забезпечує виконання рішень правління.

Вона є підзвітною правлінню Фонду і здійснює діяльність від його імені в межах і в порядку, визначених статутом Фонду і положенням про Виконавчу дирекцію Фонду, затвердженого його правлінням.

Директор Виконавчої дирекції фонду входить до складу правління Фонду з правом дорадчого голосу.

Правління відділення Фонду створюється на паритетних принципах із представників держави, застрахованих осіб і роботодавців. Кількісний склад правління відділення визначається правлінням Фонду.

Положення про правління відділення Фонду затверджується правлінням Фонду.

Робочими органами виконавчої дирекції Фонду і його відділень є виконавчі дирекції відділень в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі. Статутом Фонду може бути передбачено створення виконавчих дирекцій або уповноважених представників відділень у районах і містах республіканського, Автономної Республіки Крим і обласного значення.

Виконавчі дирекції відділень підзвітні правлінням відділень і Виконавчій дирекції Фонду і здійснюють свою діяльність від імені Фонду в межах і в порядку, передбаченим його статутом і положенням про виконавчі дирекції відділень Фонду.

Виконавчі дирекції відділень Фонду вирішують покладені на них завдання у взаємодії з профспілковими органами, роботодавцями і місцевими органами виконавчої влади.

Директори виконавчих дирекцій відділень Фонду входять до складу правління відділень із правом дорадчого голосу.

Керівників виконавчих дирекцій відділень фонду призначає і звільняє директор Виконавчої дирекції Фонду за узгодженням із правлінням відділення Фонду.

Правління Фонду:

- 1) визначає поточні і перспективні завдання;
- 2) затверджує документи, що регламентують внутрішню діяльність;
- 3) подає на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції із визначення розміру внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням;
- 4) визначає за узгодженням з Національним Банком України порядок надходження й обліку засобів Фонду;
- 5) розглядає й затверджує річний бюджет, звіт про його виконання;

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

6) визначає порядок фінансування й умови надання путівок на санаторно-курортне лікування й оздоровлення в спеціальних оздоровчих закладах (у тому числі дитячих);

7) здійснює контроль за цільовим використанням засобів, веденням і вірогідністю обліку та звітності за їх надходженням і використанням;

8) вирішує питання про формування і використання резерву засобів для забезпечення фінансової стабільності Фонду в сумі, необхідній для фінансування матеріального забезпечення із розрахунку на місяць;

9) направляє і контролює діяльність виконавчої дирекції фонду, правлінь і виконавчих дирекцій його відділень;

10) обирає голів правлінь відділень і їх заступників;

11) розглядає кандидатури і затверджує на посадах директора виконавчої дирекції і його заступників, а також приймає рішення про їхнє звільнення;

12) затверджує структуру органів Фонду, чисельність їхніх працівників, асигнування на адміністративно-господарські витрати;

13) представляє фонд у взаєминах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян з питань соціального захисту, громадян, а також органами соціального страхування закордонних країн, міжнародними організаціями, діяльність яких пов'язана із захистом соціальних прав людини;

14) затверджує положення про правління відділень;

15) здійснює інші функції, передбачені статутом Фонду.

Правління відділення Фонду:

1) визначає поточні завдання відділення;

2) розглядає і затверджує у встановленому порядку річний бюджет, звіт про його виконання;

3) щорічно розглядає програму і кошторис (у розрізі регіонів) коштів з відновлення здоров'я застрахованих осіб і членів їхніх родин, що включає заходи щодо санаторно-курортного лікування, оздоровлення в санаторіях-профілакторіях, пансіонатах, дитячих оздоровчих таборах, заходи з позашкільного обслуговування;

4) представляє відділення Фонду у взаєминах з органами державної влади й органами місцевого самоврядування,

підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян з питань соціального захисту громадян;

5) здійснює інші функції, передбачені положенням про правління відділення Фонду.

Виконавча дирекція Фонду:

1) забезпечує збір і акумуляцію внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням;

2) здійснює оперативне розпорядження страховими коштами Фонду в межах затвердженого бюджету Фонду;

3) здійснює матеріальне забезпечення і надає соціальні послуги за чинним Законом;

4) здійснює контроль за правильним нарахуванням, своєчасною сплатою страхових внесків, а також забезпечує цільове використання засобів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням;

5) представляє інтереси страховика в судових та інших органах;

6) готує і подає на розгляд правління:

- пропозиції із розміру страхових внесків на наступний рік;
- проект бюджету Фонду і звіт про його виконання;
- пропозиції з розміру резервних коштів;

7) виконує інші функції відповідно до положення про виконавчу дирекцію Фонду.

Завдання для перевірки знань

1. У яких розмірах здійснюються внески до Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням?

2. Мета створення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

3. Права, обов'язки та відповідальність суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням.

4. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Тема 4. Страхування тимчасової втрати працездатності

5. Формування джерел надходження у Фонд.
6. Напрямки використання коштів Фонду.
7. Управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Теми рефератів

1. Основні завдання Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та джерела його формування.
2. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
3. Види фінансово-економічного забезпечення та соціальних послуг у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
4. Бюджет та облік страхових засобів Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
5. Фінансування страхових відшкодувань, соціальних послуг та профілактичних заходів.